

5. *Global Innovation Index*. (2018). URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2018-report#> [in English].
6. *The Official Site of World Bank*. (2018). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> [in English].
7. Burkins'ky, B. V. & Goryachuk, V. F. (2013). *Ocinka pryrodnoho kapitalu regioniv Ukrayiny yak umova formuvannya «zelenoyi» ekonomiky [Estimation of natural capital of regions of Ukraine as a condition of formation of «green» economy]* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_52_3 [in Ukrainian].
8. YeS «navyazuye» Ukrayini chystishi povitrya ta vodu, abo Ekologichna skladova Ugody pro asociaciyu z YeS [The EU «imposes» cleaner air and water in Ukraine, or the Ecological component of the Association Agreement with the EU]. URL: http://gazeta.dt.ua/energy_market/yes-nav-yazuye-ukrayini-chystishi-povitrya-ta-vodu-abo-ekologichna-skladova-ugodi-pro-asociaciyu-z-yes-.html [in Ukrainian].
9. Prokopenko, O. V. (2008). *Ekologizaciya innovacijnoyi diyalnosti: motyvacijnyj pidxid [Ecologization of innovation activity: motivational approach]*. Sumy: VTD «University Book», 392 s. [in Ukrainian].
10. Sotnik, I. M. & Chumakova, M. M. (2013). *Rynok ekologichnyh innovacij ta problemy jogo rozvytku [The market of ecological innovations and problems of its development]*. *Mechanism of regulation of the economy*, 3. 38-48. [in Ukrainian].
11. Amosha, A. I., Buleev, I. P. & Dubnitsky V. I. (2011). *Ukrayina i ee regyonu na puty k ynnovacyonnomu obshhestvu [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]*. Donetsk: South-East, 572 s. [in Russian].

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Борнос Вікторія Георгіївна, доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Сумського державного університету

e-mail: Vg.bornos@gmail.com

Федченко Константин Анатолійович, аспірант кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету

e-mail: kons.fedchenko@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Борнос Виктория Георгиевна, доктор экономических наук, профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования Сумского государственного университета

e-mail: Vg.bornos@gmail.com

Федченко Константин Анатольевич, аспирант кафедры экономики, предпринимательства и бизнес-администрирования Сумского государственного университета

e-mail: kons.fedchenko@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Bornos Victiria, Doctor of Economic Sciences, Professor

Sumy State University

e-mail: Vg.bornos@gmail.com

Fedchenko Konstantun, Postgraduate

Sumy State University

e-mail: kons.fedchenko@gmail.com

УДК 005.8

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-89-97>

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРЕНД

**Горошкова Л.А.,
Волков В.П.,
Карбівничий Р.О.**

В роботі проведений аналіз досвіду проведення реформування адміністративно-територіального устрою та децентралізації управління в європейських країнах.

Проведено порівняння різних моделей децентралізації влади. Досліджено особливості адміністративно-територіальних перетворень у країнах-членах ЄС, які призвели до позитивних та негативних результатів. Показано, що європейська практика демонструє зростаючу роль місцевого самоврядування в системі публічної влади та можливості ефективного розмежування повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в загальнодержавному й територіальному управлінні. Встановлено, що у більшості країн Європи на місцевому та регіональному рівнях практично усі компетенції, окрім компетенцій загальнодержавного значення, належать до повноважень органів місцевого самоврядування.

Встановлено, що у країнах Європи простежується тенденція до укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, що відповідає рівню громад в Україні та децентралізація й реформування функціональних повноважень у системі адміністративно-територіального устрою.

Проведений порівняльний аналіз повноважень адміністративно-територіальних одиниць у різних країнах, структури та особливостей формування доходів місцевих органів самоврядування.

На основі проведеного аналізу здійснені пропозиції щодо формування української моделі децентралізації. Доведено, що для отримання позитивних результатів децентралізації влади в Україні необхідно одночасно враховувати такі аспекти: запровадження механізмів широкого залучення членів територіальних громад до участі в управлінні; розвивати громади як публічні корпорації на власних ресурсах; забезпечити повсюдність місцевого самоврядування, розширити їх юрисдикцію на територію за межами населених пунктів; децентралізація повноважень має супроводжуватись децентралізацією бюджетних ресурсів.

Ключові слова: децентралізація, місцеві фінанси, місцеве самоврядування, адміністративно-територіальний устрій

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВА КАК НАЦИОНАЛЬНЫЙ ТРЕНД

Горошкова Л. А.,
Волков В. П.,
Карбивничий Р. А.

В работе проведен анализ опыта проведения реформирования административно-территориального устройства и децентрализации управления в европейских странах.

Проведены сравнения разных моделей децентрализации власти. Исследованы особенности административно-территориальных преобразований в странах-членах ЕС, которые привели к положительным и отрицательным результатам. Показано, что европейская практика демонстрирует возрастающую роль местного самоуправления в системе публичной власти и возможности эффективного размежевания полномочий органов исполнительной власти и местного самоуправления в общегосударственном и территориальном управлении. Установлено, что в большинстве стран Европы на местном и региональном уровнях практически все компетенции, кроме компетенций общегосударственного значения, принадлежат к полномочиям органов местного самоуправления.

Установлено, что в странах Европы прослеживается тенденция к укрупнению административно-территориальных единиц базового уровня, который отвечает уровню общин в Украине а также децентрализация и реформирование функциональных полномочий в системе административно - территориального устройства.

Проведенный сравнительный анализ полномочий административно-территориальных единиц в разных странах, структуры и особенностей формирования доходов местных органов самоуправления.

На основе проведенного анализа осуществленные предложения относительно формирования украинской модели децентрализации. Доказано, что для получения положительных результатов децентрализации власти в Украине необходимо одновременно учитывать такие аспекты: внедрение механизмов широкого привлечения членов территориальных общин к участию в управлении; развивать общины как публичные корпорації на собственных ресурсах; обеспечить повсеместность местного самоуправления, расширить их юрисдикцию на территорию за пределами населенных пунктов; децентрализация полномочий может сопровождаться децентрализацией бюджетных ресурсов.

Ключевые слова: децентрализация, местные финансы, местное самоуправление, административно-территориальное устройство

DECENTRALIZATION OF SOCIETY AS NATIONAL TREND

Horoshkova (Goroshkova) L.A.
Volkov V.P.
Karbivnychy R.A.

In work the analysis of experience realization reforming administratively-territorial device and decentralization of management in the European countries is carried out.

The comparisons of different models of decentralization of authority are carried out. The features of administrative-territorial transformations in the countries - members of EU are investigated which have resulted in positive and negative results. Is shown, that the European practice demonstrates a growing role of local self-management in system of public authority and opportunity of effective delimitation of powers of bodies of the executive authority and local self-management in nation-wide and territorial management. Is established, that in the majority of the countries of Europe at local and regional levels practically all to the competence, except for competent of nation-wide meaning(importance), belong to powers of bodies of local self-management.

Is established, that in the countries of Europe the tendency to integration of administrative - territorial units of a base level is traced which answers a level of communities in Ukraine and also decentralization and reforming of functional powers in system administratively - territorial device.

The carried out comparative analysis of powers of administrative-territorial units in the different countries, structure and features of formation of the incomes of local bodies self-management.

On the basis of the carried out(spent) analysis the carried out offers concerning formation of the Ukrainian model of decentralization. Is proved, that for reception of positive results of decentralization of authority in Ukraine it is necessary

simultaneously to take into account such aspects: introduction of mechanisms of wide attraction of the members of territorial communities to participation in management; to develop communities as public corporations on own resources; to ensure wide scope of local self-management, to expand their jurisdiction on territory outside the occupied items; the decentralization of powers can be accompanied by decentralization of budget resources.

Keywords: decentralization, local finances, local self-government, administrative-territorial device

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Комплексне бачення реформ, яких потребує українське суспільство, представлене у «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленій Указом Президента України [1]. Серед десяти пріоритетів Стратегії, однією з них є децентралізація та реформа державного соціально-економічного управління, перебудови територіальної організації об'єктів господарювання.

Новий адміністративно-територіальний устрій повинен стати основою побудови нової моделі територіального управління, заснованої на засадах децентралізації, субсидіарності, балансу загальнонаціональних інтересів з інтересами населення регіонів та територіальних громад, повсюдності місцевого самоврядування, спроможності та самостійності територіальних громад. З урахуванням того, що процеси децентралізації управління у світі відбуваються вже тривалий час, доцільним є проаналізувати позитивний досвід реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналізу світового та європейського досвіду децентралізації управління присвячені роботи Данилишина Б. М., Касич А. О., Канавець М. В., Пилипів В. В., Романа В. Ф. та ін. [2-23]. Результати власних досліджень проблеми децентралізації та реформування адміністративно-територіального устрою України наведені в [24-26].

Виокремлення невирішених проблем, яким присвячена стаття. У світі існують різні моделі місцевого самоврядування, про що свідчить досвід європейських країн. Тому доцільно виявити основні закономірності трансформації системи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування у країнах-членах ЄС як основи для здійснення децентралізації управління в Україні. Децентралізація влади на сьогодні залишається актуальною проблемою, яка потребує свого вирішення шляхом дослідження, аналізу та використання (з урахуванням національних традицій організації влади на місцях) досвіду країн з розвинутою системою місцевого самоврядування. Аналіз досвіду проведення децентралізації управління дозволить обрати модель децентралізації, що є найбільш відповідною особливостям України і тому забезпечить досягнення позитивних результатів реформ.

Формулювання цілей статті. Основним завданням роботи є критичний аналіз світового та європейського досвіду децентралізації управління та реформування адміністративно-територіально-устрою країни з метою визначення можливостей його імпліmentaції у вітчизняну практику. У зв'язку з цим основними дослідження обрані аналіз, синтез та логічне узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Актуальність реформування територіальної організації влади назріла давно, адже чинний територіальний устрій України сформувався за відсутності самостійної методології й був адаптований до радянської командно-адміністративної системи управління. На законодавчому і практичному рівнях система управління побудована на засадах домінування центральної влади над місцевими громадами. Відтак існуючий адміністративно-територіальний устрій стає на заваді демократичним перетворенням у державі, здійсненню ефективною регіональної політики, стримує розвиток місцевої ініціативи та становлення базового інституту демократії – місцевого самоврядування.

Водночас на сучасному етапі розвитку держави більш оптимальною вважається територіальна організація влади, де місцева самоврядна громада виступає висхідним пунктом організації системи управління суспільним розвитком.

Аргументом на користь проведення реформи є також те, що інтегрування України до Європейського Співтовариства ставить питання про відповідність адміністративно-територіального устрою держави європейським принципам організації управління регіональним і місцевим розвитком, розбудови місцевого самоврядування.

Необхідність проведення адміністративно-територіальної реформи постає й у зв'язку з останніми подіями на сході України, коли через окупацію частини території виникла необхідність змінювати межі адміністративно-територіальних одиниць і запроваджувати особливим режим управління на окремих територіях для забезпечення їхньої життєдіяльності.

Чинний адміністративно-територіальний устрій у країні не завжди співпадає із трансформаційними процесами і у деякій мірі є перешкодою перетворенням у державі, не дає можливості здійснювати ефективну регіональну політику, і, як наслідок, є чинником, що стримує розвиток як територій, так і держави загалом, щодо зміни за потреби адміністративного розподілу територій на наукових засадах.

Реформування адміністративно-територіального устрою є невід'ємною складовою реформи територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації. Воно передбачене новою Державною стратегією регіонального розвитку до 2020 року, прийнятою у серпні 2014 року. В Коаліційній угоді серед головних напрямів з децентралізації та реформи місцевого самоврядування визначено формування самодостатніх громад як адміністративно-територіальних одиниць базового рівня.

У світі процес децентралізації розпочався значно раніше ніж в Україні. У середині минулого століття тема децентралізації була чи не найбільш актуальною політико-правовою темою у світі. Щодо країн

пострадянського простору, а також країн Східної Європи, цей процес розпочався тільки на початку 90-х рр. Однак на сьогодні вже можна вести мову про значний прогрес названих держав у цьому напрямі та про досягнення ними загальної мети: створення оптимальної системи територіального устрою; реформування органів державної влади та створення ефективного місцевого самоврядування; підвищення якості надання публічних послуг, покращення місцевої інфраструктури тощо. Але поряд із досягненнями, у світі наявний і негативний досвід цього процесу. Саме тому доцільним буде проведення критичного аналізу світової практики реформування адміністративно-територіального устрою.

Класифікація діючих у світі моделей місцевого самоврядування включає англо-американську (англосаксонську), континентальну (європейську), іберійську, радянську, а також змішані моделі [2-4].

У країнах Європейського Союзу функціонують англосаксонська, континентальна й змішана моделі.

Суттю англосаксонської моделі є функціонування місцевих виборних органів місцевого самоврядування і державної влади в системі єдиного публічного управління, а виборні органи влади територіальних утворень мають статус юридичних осіб, які володіють власністю й правами. За цієї системи відсутні повноважні представники центрального уряду на місцях. Модель діє у Великобританії, США, Канаді, Австрії, Новій Зеландії.

В основу континентальної моделі місцевого самоврядування покладено принцип поєднання прямого державного управління та місцевого самоврядування. Основними рисами континентальної моделі місцевого самоврядування є те, що на місцевому рівні державне управління і місцеве самоврядування здійснюється через різні непов'язані між собою структури. Існує жорсткий контроль за громадами та паралельне функціонування на місцевому рівні органів державної влади, які вирішують загальнонаціональні завдання; національний інтерес домінує над місцевими; юридичними особами є місцеві спільноти, але не органи влади. Континентальна модель діє у більшості країн Європи, франкомовної Африки, низці країн Латинської Америки, Близькому Сході.

Характерними ознаками змішаної моделі місцевого самоврядування є поєднання автономії місцевого самоврядування на низовому рівні з державним управлінням на більш високому рівні. На певних рівнях місцевого самоврядування виборний орган може виконувати і своїх функцій, і функції державної влади. До основних рис змішаної моделі належать: реалізація єдиних національних інтересів здійснюється, зокрема, через діяльність органів місцевого самоврядування; діє право та обов'язок місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення під власну відповідальність; значна частина повноважень державної влади делегується органам місцевого самоврядування, які підзвітні або підпорядковані в цій частині державним органам; поряд з виборами може використовуватися призначення посадових осіб та інститут «виборних чиновників». За такою системою управління працюють у Німеччині, Австрії, Японії, Бельгії, Нідерландах, Росії, тощо.

Іберійська система управління суспільством передбачає, що населення обирає раду і головну посадову особу певної адміністративно-територіальної одиниці. Інколи обирають колегію посадових осіб. У Бразилії, іспаномовних країнах Латинської Америки головна посадова особа обирається не населенням, але радою.

Радянська система передбачає ієрархічну підпорядкованість усіх її елементів, відсутність будь-якої самостійності місцевих рад, виборність на безальтернативній основі, як це дії у Китаї, Корейській Народно-демократичній Республіці, Кубі.

Україна відповідно до положень чинної Конституції є унітарною децентралізованою державою, територіальний устрій якої базується на засадах єдності і цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади (державного управління з місцевим самоврядуванням).

Разом з тим місцеве самоврядування в Україні досить повною мірою, за європейськими стандартами, до початку адміністративно-територіальної реформи фактично здійснювалося лише у містах обласного значення. Не дотримувався принцип повсюдності місцевого самоврядування.

Європейська практика демонструє зростаючу роль місцевого самоврядування в системі публічної влади та можливості ефективного розмежування повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в загальнодержавному й територіальному управлінні. У більшості країн Європи на місцевому та регіональному рівнях практично усі компетенції, окрім компетенцій загальнодержавного значення, належать до повноважень органів місцевого самоврядування.

Важливо зазначити, що в країнах Європи простежується тенденція до укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, що відповідає рівню громад в Україні. Іншою важливою тенденцією є децентралізація та реформування функціональних повноважень у системі адміністративно-територіального устрою. Цим шляхом йшла більшість країн Європи. Однак деякі країни, наприклад, Великобританія, продовжують дотримуватися принципу переважно централізованого управління і надають місцевим органам влади істотно обмежені повноваження та функції.

На особливу увагу заслуговує позитивний досвід Європейських унітарних держав, оскільки України також є унітарною державою.

Одними з перших у процесі посилення системи місцевого самоврядування обрали шлях укрупнення країни північної Європи. Так, наприклад у Данії з 2007 року кількість комун (базовий рівень) зменшилась з 271 до 98 при одночасному збільшенні громад з чисельність понад 30 тис осіб (75%), середня чисельність нових громад перевищує 50 тис осіб. Структура власних доходів бюджетів місцевого самоврядування є подібною до України: 70% доходів формуються надходженнями від податку на доходи громадян (аналог ПДФО), 10% – місцеві збори і платежі, 8% – податок на майно (у т.ч. землю). Частка трансфертів та грантів становить лише 7% і їх спрямування визначають на місцевому рівні [5, 6].

Подібним чином відбувалась реформа у Фінляндії, але їх муніципалітети були дещо меншими за датські (середній розмір 17 тис осіб). У Фінляндії є розвиненим механізм міжмуніципального співробітництва у таких сферах, як спільні медичні центри, освіта, утилізація сміття, водопостачання та ін. Основними напрямками державного фінансування у Фінляндії є: середня і професійна освіта, професійна підготовка, культура, медичне обслуговування (превентивне, основне та спеціалізоване), соціальне забезпечення людей похилого віку, інвалідів, дітей, землекористування, водопостачання, енергетика, утримання інфраструктури, утилізація відходів, охорона навколишнього середовища, пожежна і рятувальна служби. Основним джерелом доходів є податок з доходів. Податок на майно складає лише 3%, частка трансфертів – 18%, що поєднується суттєвою самостійністю у витрачання цих коштів [5, 7].

У Франції система є найбільш централізованою серед країн ЄС, через регіони, департаменти та муніципалітети здійснюється лише 20% публічних видатків і розподіляється 11% податкових надходжень. Близько 50% місцевих доходів формуються за рахунок власних податків: податки на власність – 51,7% податкових надходжень; податки на бізнес – 32,5%; оподаткування окремих товарів та послуг – 12,7%; акцизи – 2,9%. Діапазон ставок податків та їх розподіл між рівнями управління визначає уряд [5, 8, 9].

У Великобританії у місцевих радах утворюються комітети, які вирішують питання щодо освіти, фінансів, доріг, соціальної допомоги та ін. Нормативні постанови місцевого самоврядування встановлюють загальнообов'язкові правила для конкретної території, а надання чинності повинні бути затверджені відповідним центральним урядовим відомством. Законність актів органів місцевої влади контролюється судом. Використовується принцип «позитивного» регулювання діяльності органів місцевої влади, за якого вони повинні здійснювати лише ті повноваження, які прямо передбачені у статуті [3, 9].

У Швеції реформи відбувались у декілька етапів з орієнтацією на досвід Великобританії. Питання місцевого самоврядування вирішують: парламент, уряд, спеціалізовані державні агентства. У Швеції функціонує двохступенчата модель самоврядування, за якої фінансування муніципалітетів та округів може здійснюватись з місцевих податків. Модель соціальної держави, якої вони дотримуються, чітко розподіляє функції між центральним урядом і двохступінчатим місцевим управлінням. Більшість соціальних послуг реалізують муніципалітети. Уряд веде політику невтручання у справи місцевої влади. У комунах наявні два типи повноважень: загальної компетенції (культура, громадський транспорт, дозвілля, благоустрій територій) та ті, що надаються спеціальним законодавством (аварійні служби, соціальний захист, охорона навколишнього середовища). Місцеві органи можуть вирішувати будь-які питання, що пов'язані із забезпеченням життєдіяльності населення території [3, 9, 10].

Цікавим є досвід Польщі, де у процесі реформування була сформована цілісна система публічної адміністрації, заснована на широкій децентралізації.

Реформа остаточно набула чинності з 1 січня 1999 р., і була впроваджена триступеневу систему територіальних одиниць (гміна – повіт – воєводство) замість двоступеневої (гміна – воєводство). Сьогодні Польща ділиться на 16 воєводств, 379 повітів та 2478 гмін [2, 3, 11]. Компетенціями на рівні гміну є публічна освіта, освітлення вулиць, житлове будівництво на території гміну, озеленення і благоустрій, культура, громадський порядок та безпека, дороги та інша інфраструктура, управління нерухомим майном, місцевий громадський транспорт, охорона здоров'я, соціальна допомога, ринки та цвинтарі. Завдання повіту чітко визначені законодавством, ними є: публічна освіта (школи, що перевищують рівень гімназії), охорона здоров'я (повітові лікарні), шляхи повітного рівня, геодезія, картографія та земельний кадастр, культура, охорона пам'яток, фізкультура і туризм, охорона навколишнього середовища, водне, лісове та сільське господарство, рибальство на внутрішніх водоймах, громадський порядок та безпека, протидія безробіттю, видача дозволів на працевлаштування іноземців, реєстрація транспортних засобів та видача прав. Основне завдання воєводства – формування стратегії та програми розвитку, забезпечує громадський порядок та обороноздатність, формує політику просторового планування, вищої освіти, захисту навколишнього середовища, утримання доріг регіонального значення, культури, пасажирських перевезень.

Фінансовою базою місцевого самоврядування у Польщі є надходження від податків від фізичних осіб (30%), з яких 38% залишається у гмінах, 10% – у повітах, 1,5% – в обласному бюджеті; надходження від податків на прибутки юридичних осіб: 5% податку залишається в гмінах, 1-2% – в повітах, більше 10% – на обласному рівні; власні прибутки (20%), в основному від нерухомості; дотації (без визначення цільового призначення) – 35%; цільові субвенції – 15%, кошти ЄС [2, 3, 11].

У Німеччині наявні чітко виражені риси федералізму, спостерігається співпраця бізнесу та місцевої влади, малий та середній бізнес є факторами муніципального розвитку. Відбувся чіткий розподіл обов'язків та повноважень між федеральними, муніципальними та районними структурами. Повноваження і сфери відповідальності федеральних і регіональних земель Німеччини чітко визначені Конституцією, відповідно до якої перша відповідає за формування політики і законодавство; а місцева влада підкоряється «землям» з виконання більшої частини громадських функцій. У «землях» ліквідовані власні адміністрації і передали їх повноваження місцевій владі.

Практика реформ щодо децентралізації управління у аналізованих країнах довела, що не дивлячись на певні відмінності моделей, отримані результати є позитивними.

Можливо також навести приклади негативного досвіду реформ місцевого самоврядування. Так у Латвії за перші 6 років реформування шляхом добровільно об'єднання було утворено лише 26 самоврядувань

(об'єдналося менше 5% від усіх волостей Латвії), внаслідок чого не вдалося створити нові адміністративно-територіальні одиниці. Головною причиною невдачі стала відсутність дієвих державних механізмів заохочення громад до об'єднання. Проблему вдалося вирішити тільки завдяки системним заходам з боку держави: кожній волості, що заявляла про намір об'єднуватись, надавалась дотація з Державного бюджету для підтримки розвитку інфраструктури; кожному об'єднаному самоврядуванню була надана одноразова державна дотація у розмірі 1-5% від річного бюджету самоврядувань, що об'єднались; кошти, необхідні для розробки проекту об'єднання самоврядування, виділялись з Державного бюджету [2, 3, 11].

Негативним також є досвід Чехії. Там організацію територіальних громад здійснювали незалежно від чисельності населення. На сьогодні близько 60% від усіх громад мають менш ніж 500 осіб населення, а 80% – менш ніж 1000 осіб. Наслідком цього є нестача власних фінансових ресурсів і відсутність кваліфікованих кадрів, що забезпечували б необхідну якість послуг для населення на місцевому рівні [2].

Аналіз досвіду децентралізації у світі проведений у роботах Wollmann H. (Данія), Andre C., Garcia C. (Фінляндія), Baldershrim H., Kulesza M. (Польща), Feltensteina A., Iwata S. (Китай) та ін. [12-17]. Але цей досвід не може бути імпліментований у вітчизняну практику, оскільки Україна суттєво відрізняється своїми соціально-економічними передумовами процесу децентралізації.

Проблеми соціального захисту населення в умовах децентралізації висвітлено Ezcurra R., Rodriguez-Pose A. [12].

Питання управління процесами децентралізації розглянуто у роботах Oates W. E. [18], співвідношення централізації та децентралізації – Schneider A. [19], зв'язок реформ децентралізації та процесів зменшення корупції – Arican G., Fisman R., Gatti R. [20, 21].

Досить важливим є дослідження зв'язку реформ децентралізації та процесів зменшення корупції, проведене у роботах Arican G., Fisman R., Gatti R. [16, 22]. Але з урахуванням того, що рівень корумпованості в Україні суттєво вищий за Європейські країни, законодавчо не врегульовані результати цього дослідження також потребують суттєвого доопрацювання і адаптації до вітчизняної практики.

Важливим ресурсом розвитку в умовах децентралізації є нерухомість. Оцінки ефективності управління нерухомістю у різних країнах наведені у роботах Elazar D., Harvey D., Perz S., Barnes G., Naidoo R. та ін. [16, 22].

Проблемам використання механізму державно-приватного партнерства у сфері комунальної інфраструктури присвячені роботи закордонних науковців Yescombe E. R., Yang Y., Harris C., Osborne S. P., Gerber J. та ін. [23].

Gerber J. [23] розглядає громади як публічні корпорації. Він дійшов висновку, що вони саморегульовані, самоорганізуються навколо права власності на ресурси, але й регулюються публічною політикою і спеціалізуються на управлінні своїм майном. Висновками та рекомендаціями цих робіт здебільшого є концептуальні положення, загалом рекомендації, які є неприйнятними для використання в Україні з причин неповної відповідності вітчизняних управлінських механізмів європейським.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У роботі проведений порівняльний аналіз європейського та світового досвіду реформування адміністративно-територіального устрою та децентралізації управління. Досліджено особливості адміністративно-територіальних перетворень у країнах-членах ЄС, які призвели до позитивних та негативних результатів. Показано, що європейська практика демонструє зростаючу роль місцевого самоврядування в системі публічної влади та можливості ефективного розмежування повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в загальнодержавному й територіальному управлінні. Встановлено, що у більшості країн Європи на місцевому та регіональному рівнях практично усі компетенції, окрім компетенцій загальнодержавного значення, належать до повноважень органів місцевого самоврядування.

У країнах Європи простежується тенденція до укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, що відповідає рівню громад в Україні та децентралізація й реформування функціональних повноважень у системі адміністративно-територіального устрою.

Встановлено, що успішність реформ у Європейських країнах була забезпечена за рахунок зростання ролі місцевого самоврядування, розмежування повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Негативний досвід реформ наявний у країнах, де реформаційні процеси відбувались тривалий час або не було достатнього рівня укрупнення одиниць базового рівня.

На основі критичного аналізу надані пропозиції щодо формування української моделі децентралізації. Доведено, що для отримання позитивних результатів децентралізації влади в Україні необхідно одночасно враховувати такі аспекти: запровадження механізмів широкого залучення членів територіальних громад до участі в управлінні; розвивати громади як публічні корпорації на власних ресурсах; забезпечити повсюдність місцевого самоврядування, розширити їх юрисдикцію на територію за межами населених пунктів; децентралізація повноважень має супроводжуватись децентралізацією бюджетних ресурсів.

На національному рівні необхідно дотримуватись системи номенклатури територіально-статистичних одиниць, запроваджену ЄС, досягти підвищення якості територіальних управлінських процесів і рішень.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (від 12 січня 2015 р., № 5/2015) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

2. Роман В. Ф. Моделі децентралізації влади країн Європейського Союзу // Теорія та практика державного управління. 2016. № 2(53). С. 1-8.
3. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив. Матеріали інформаційного семінару. Український Інститут Міжнародної політики. 2015. 50 с.
4. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Київ: НІСД, 2016. 61 с.
5. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України // Регіональна економіка. 2016. № 1. С. 5-11.
6. *The Danish Local Government System / Local Government Denmark*. 2009, February. URL: http://www.kl.dk/id_3822/cf_202/Background_Paper_-_Local_Government_in_Denmark.PDF.
7. Andre C., Garcia C. *Local Public Finances and Municipal Reform in Finland* // OECD Economics Department Working Papers. 2014. No 1121. oecd publishing. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz2qt0zj024-en>
8. *Study on the Division of Powers between the European Union, the Member States, and Regional and Local Authorities.* / Committee of Regions of the European Union. 2008. P.47-321.
9. Касич А. О., Петрушко А. С. Управління процесами децентралізації: зарубіжний досвід та стратегічні завдання для України // Економіка і суспільство. 2017. Вип. 13. С.71–77.
10. Коваленко Г. В., Топольскова Д. Ю. Впровадження децентралізації публічної влади на основі досвіду європейських країн // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 13. Ч. 1. С. 120–123.
11. Канавець М. В. Сучасні підходи та зарубіжний досвід децентралізації влади на місцевому і регіональному рівнях // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2015. № 1 (119). С. 103-109.
12. Wollmann H. *Reorganizing Local Government: Between Territorial Consolidation and Two-tier Intermunicipality* // HKJU-CCPA. 2011. No 11(3). P. 681-706.
13. Andre C., Garcia C. *Local Public Finances and Municipal Reform in Finland* // OECD Economics Department Working Papers. 2014. No 1121. oecd publishing. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz2qt0zj024-en>
14. Feltensteina A., Iwata S. *Decentralization and macroeconomic performance in China: regional autonomy has its costs* // *Journal of Development Economics*. 2005. No 76. P. 481-501.
15. Ezcurra R., Rodriguez-Pose A. *Decentralization of social protection expenditure and economic growth in the OECD* // *Publius*. 2011. No 41(1). P. 146-157.
16. Perz S., Barnes G., Shenkin A., Rojas D., Vaca C. *Privat and communal lends?* // *International Journal of the Commons*. Vol. 8, No 1. February 2014. P. 179-206.
17. Gerbert J.D., Nahrath S., Csicos P., Knoepfel P. *The role of Swiss civic corporation in land use planning* // *Environment and Planning A*43: 2011. P. 185-204 : URL: <http://www.enuplan.com/abstract.cgi?id=43293>.
18. Oates W. E. *On the Theory and Practice of Fiscal Decentralization.* IFIR Working Paper Series, 2006. No 3. URL: http://www.ifigs.org/publication/ifir_working_papers/IFIR-WP-2006-05.pdf.
19. Schneider A. *Decentralization: Conceptualization and Measurement* // *Studies in Comparative International Development*. 2003. No 38/3. P. 32-56.
20. Arian G. *Fiscal decentralization: Aremedy for corruption?* // *International Tax and Public Finance*. 2004. P. 175-195.
21. Fisman R., Gatti R. *Decentralization and corruption: Evidence across countries* // *Journal of Public Economics*. 2002. P. 325–345.
22. Elazar D., Harvey D. *Spaces of global capitalism: Towards a theory of uneven geographical development* // London; New York: Verso. 2006. 178 p.
23. Yescombe E. R. *Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance* [UK First edition]. London : Yescombe Consulting Ltd, 2007. XVIII. 350 p.
24. Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В. Управління фінансовими потоками програм створення територіальних громад // Управління проектами та розвиток виробництва. 2017. № 1 (61). С. 93-100.
25. Горошкова Л. А., Волков В. П., Карбівничий П. О. Створення та управління продовольчими ресурсами територіальної громади // Управління проектами та розвиток виробництва. 2017. № 1 (61). С.100-108.
26. Горошкова Л. А., Волков В. П., Коваленко Г. В. Карбівничий П. О. Технологія якісного і кількісного управління територіальними громадами // Управління проектами та розвиток виробництва. 2017. № 2 (62). С. 29-41.

References

1. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» (vid 12 sichnia 2015 r., № 5/2015) [Decree of President of Ukraine «About Strategy of steady development «Ukraine - 2020» (from January, 12 in 2015, № 5/2015)] URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. [in Ukr.].
2. Roman V. F. (2016). *Modeli detsentralizatsii vlady krain Yevropeiskoho Soiuzu* [Models of decentralization of power in the countries of the European Union] // *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia Theory and practice of state administration*, 2 (53). 1-8. [in Ukr.].
3. *Detsentralizatsiia vlady na osnovi krashchychh inozemnykh praktyk ta ukrainskykh zakonodavchychh initsiatyv. Materialy informatsiinoho seminaru. [Decentralization of power is on the basis of the best foreign practices and Ukrainian legislative initiatives. Materials of informative seminar].* Ukrainskyi Instytut Mizhnarodnoi polityky. - Ukrainian Institute of International politics. 2015. [in Ukr.].

4. Terytorialna hromada yak bazova lanka administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy: problemy ta perspektyvy reformuvannya [Territorial community as a base part of the administrative - territorial device of Ukraine: problems and prospects of reforming. The analytical report]. Kyiv: NISI, 2016. [in Ukr.]
5. Danylyshchyn B. M. & Pilipiv V. V. (2016). Detsentralizatsiia u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy [Decentralization in European countries: lessons for Ukraine] *Rehionalna ekonomika - Regional economy*, 1. 5-11. [in Ukr.]
6. The Danish Local Government System / Local Government Denmark. (2009, February). URL: http://www.kl.dk/id_3822/cf_202/Background_Paper_-_Local_Government_in_Denmark.PDF. [in Eng.]
7. Andre C. & Garcia C. local Public Finances and Municipal Reform in Finland (2014) OECD Economics Department Working Papers, 1121. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz2qt0zj024-en>. [in Eng.]
8. Study on the Division of Powers between the European Union, the Member States, and Regional and Local Authorities (2008). Committee of Regions of the European Union. 47-321. [in Eng.]
9. Kasich A. O. & Petrushko A. S. (2017). Upravlinnia protsesamy detsentralizatsii: zarubizhnyi dosvid ta stratehichni zavdannia dlia Ukrainy [Management of decentralization processes: foreign experience and strategic tasks for Ukraine] // *Ekonomika i suspilstvo - Economy and society*, 13. 71-77. [in Ukr.]
10. Kovalenko G. V. & Topolskova D. Y. (2017). Vprovadzhenia detsentralizatsii publichnoi vlady na osnovi dosvidu yevropeiskykh krain [Introduction of decentralization of public power is on the basis of experience of Europe countries]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu - Scientific Announcer of the Uzhhorod national university*, 13, No1. 120-123. [in Ukr.]
11. Kanivesch M. B. (2015). Suchasni pidkhody ta zarubizhnyi dosvid detsentralizatsii vlady na mistsevomu i rehionalnomu rivniakh [Modern approaches and foreign experience of decentralization of power on local and regional levels]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosfiia. Politolohiia - Announcer of the Kyiv national university of the name of Taras Shevchenko. Philosophy. Political science*, 1 (119). 103-109. [in Ukr.]
12. Wollmann H. (2011). Reorganizing Local Government: Between Territorial Consolidation and Two-tier Intermunicipality. *HKJU-CCPA*, 11 (3). 681-706. [in Eng.]
13. Andre C. & Garcia C. (2014). local Public Finances and Municipal Reform in Finland. OECD Economics Department Working Papers, 1121. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz2qt0zj024-en> [in Eng.]
14. Feltensteina A. & Iwata S. (2005). Decentralization and macroeconomic performance in China: regional autonomy has its costs. *Journal of Development Economics*, 76. 481-501. [in Eng.]
15. Ezcurra R. & Rodriguez-Pose A. (2011). Decentralization of social protection expenditure and economic growth in the OECD. *Publius*, 41(1). 146-157. [in Eng.]
16. Perz S., Barnes G., Shenkin A., Rojas D. & Vaca C. (2014). Privat and communal lends? *International Journal of the Commons*, 8, 1. February. 179-206. [in Eng.]
17. Gerbert J.D., Nahrath S., Csicos P. & Knoepfel P. (2011). The role of Swiss civic corporation in land use planning. *Environment and Planning A43*. 185-204, URL: <http://www.enuplan.com/abstract.cgi?id=43293>. [in Eng.]
18. Oates W. E. (2006). On the Theory and Practice of Fiscal Decentralization. IFIR Working Paper Series, 3. URL: http://www.ifigs.org/publication/ifir_working_papers/IFIR-WP-2006-05.pdf. [in Eng.]
19. Schneider A. (2003). Decentralization: Conceptualization and Measurement. *Studies in Comparative International Development*, 38/3. 32-56. [in Eng.]
20. Arian G. (2004). Fiscal decentralization: Aremedy for corruption? *International Tax and Public Finance*, 175-195. [in Eng.]
21. Fisman R. & Gatti R. (2002). Decentralization and corruption: Evidence across countries. *Journal of Public Economics*, 325-345. [in Eng.]
22. Elazar D. & Harvey D. (2006). *Spaces of global capitalism: Towards a theory of uneven geographical development*. London; New York: Verso. [in Eng.]
23. Yescombe E. R. (2007). *Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance [UK First edition]*. London : Yescombe Consulting Ltd, XVIII. [in Eng.]
24. Horoshkova L., Volkov V. & Kovalenko G. (2017). Upravlinnia finansovomy potokamy prohran stvorennia terytorialnykh hromad [Management of financial flows of the programs of creation of territorial communities] // *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva - Management of the projects and development of manufacture*, 1 (61). 93-100. [in Ukr.]
25. Horoshkova L., Volkov V. & Karbivnychi R. (2017). Stvorennia ta upravlinnia prodovolchymy resursamy terytorialnoi hromady [Creation and management of food resources of a territorial community] *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva - Management of the projects and development of manufacture*, №1 (61). 100-108. [in Ukr.]
26. Horoshkova L., Volkov V., Kovalenko G. & Karbivnychi R. (2017). Tekhnolohiia yakisnoho i kilkisnoho upravlinnia terytorialnymy hromadamy [Technology of qualitative and quantitative management of territorial communities]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva - Management of the projects and development of manufacture*. 2 (62). 29-41. [in Ukr.]

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Горошкова Лідія Анатоліївна, д.е.н., доцент, академік Академії економічних наук України, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики Запорізького національного університету
e-mail: goroshkova69@gmail.com

Волков Володимир Петрович, д.т.н., професор, академік Академії економічних наук України, професор кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики Запорізького національного університету
e-mail: volkovvp49@gmail.com
Карбівничий Роман Олексійович, аспірант Запорізького національного університету
e-mail: carbon.classical@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Горошкова Лидия Анатольевна, д.э.н., доцент, академик Академии экономических наук Украины, профессор кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики Запорожского национального университета
e-mail: goroshkova69@gmail.com
Волков Владимир Петрович, д.т.н., профессор, академик Академии экономических наук Украины, профессор кафедры предпринимательства, менеджмента организаций и логистики Запорожского национального университета
e-mail: volkovvp49@gmail.com
Карбівничий Роман Алексеевич, аспірант Запорожского национального университета
e-mail: carbon.classical@gmail.com

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Horoshkova Lidiia, D. Sc. in Economics, Professor of the Chair of entrepreneurship, management of organizations and logistics, Zaporizhzhya National University
e-mail: goroshkova69@gmail.com
Volkov Vladimir, D. Sc. in Technical, Professor, Professor of the Chair of entrepreneurship, management of organizations and logistics, Zaporizhzhya National University
e-mail: volkovvp49@gmail.com
Karbivnychyi Roman, Postgraduate, Zaporizhzhya National University
e-mail: carbon.classical@gmail.com

УДК 330.341.1(477):339.9

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-97-104>

НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Леваєва Л.Ю.,
Кучеренко С.Ю.

Загальна мета дослідження: виявлення механізмів цільового управління процесами модернізації з боку держави за допомогою впровадження відповідних правил, процедур і стандартів діяльності суб'єктів модернізації.

Реалізація мети передбачає вирішення таких конкретних завдань: виконання аналізу і на його основі узагальнення стану проблеми модернізації в основних сферах українського суспільства в посткризовий період розвитку; систематизація основних характеристик активізації модернізаційних процесів у вітчизняній економіці; дослідження впливу зовнішніх факторів відкритої економіки України на процеси модернізації економіки.

Об'єктом дослідження є соціально-економічна сфера України.

Предметом дослідження виступають механізми і відносини, що сприяють здійсненню модернізації українського суспільства в посткризовий період економічного розвитку.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять аналітичний і системний підхід до вивчення об'єкта дослідження. Досягнення зазначеної основної мети і вирішення поставлених завдань здійснюється з використанням теоретичних і емпіричних методів наукового пізнання: історичного і логічного, статистичного, індукції і дедуції, порівняльного аналізу, абстрагування і агрегування, основних положень економічної науки в цілому.

Результати роботи. Визначено мету та результати модернізації економіки України, уточнено поняття «модернізація економіки», розглянуто основні тенденції та напрямки модернізації національної економіки.

Висновки. Успішна модернізація країни є запорукою динамічного та демократичного розвитку країни. Стратегічною метою розвитку економіки України є входження України до групи країн, де домінує інноваційний шлях розвитку. Забезпечення стійкого зростання економіки та рівня життя населення України вимагає реалізації соціально-економічних реформ, спрямованих на зміну економічних механізмів розвитку, системну модернізацію економіки країни.

Ключові слова: глобалізація, модернізація, основні етапи модернізації, типи модернізації, інноваційний розвиток.